

Болашақ педагогтардың жаңа оқыту технологияларды қолдану құзыреттілігін қалыптастыру

Досбенбетова А.Ш., п.ғ.д., профессор

Қадыралиева И.С., магистрант

Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті

Шымкент қ.

Аннотация: в статье рассматриваются вопросы формирования компетентности будущих педагогов по использованию инновационных технологий обучения.

Resume: The article discusses the formation of the competence of future teachers in the use of innovative teaching technologies.

Жалпы білім берудің мемлекеттік білім беру стандарттарының ерекшелігі олардың белсенділік сипаты болып табылады. Ол оқушының жеке басын дамытуды басты міндет ретінде қарастырады. Қазіргі білім беру жүйесі білім, білік және дағды түрінде оқыту нәтижелерін дәстүрлі түрде ұсынуды аса қатты қолдамайды. Тиісінше нақты іс-әрекеттердегі тұжырымдарды көрсетеді.

Жаңа оқыту технологияларына сай қойылған міндет жаңа жүйелік-әрекеттік білім беру парадигмасына көшуді талап етеді, ол өз кезегінде жаңа стандартты іске асыратын педагог қызметінің қағидатты өзгерістерімен байланысты. Сондай-ақ оқыту технологтары да өзгеруде, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) енгізу білім беру мекемесінде әрбір пән бойынша білім беру шеңберін кеңейтуге елеулі мүмкіндіктер ашады. Мұғалімдер алдында білім, білік, дағдыларды жинақтауға бағытталған дәстүрлі оқытуды баланың жеке басын дамыту процесіне айналдыру мәселесі туындады.

Оқыту процесінде жаңа технологияларды пайдалану арқылы дәстүрлі сабақтан кету білім беру ортасының біркелкілігін және оқу процесінің монотондылығын жоюға мүмкіндік береді, оқушылардың іс-әрекетінің түрлерін өзгертуге жағдай жасайды, денсаулықты сақтау принциптерін жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Пән мазмұнына, сабақтың мақсатына, оқушылардың дайындық деңгейіне, олардың білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыру мүмкіндігіне, оқушылардың жас санатына байланысты технологияны таңдау ұсынылады [1].

Көбінесе педагогикалық технология төмендегідей әрекеттер арқылы анықталады:

* Қабылдаулар жиынтығы - педагогикалық іс-әрекеттің терең процестерінің сипаттамаларын, олардың өзара әрекеттесу ерекшеліктерін

көрсететін педагогикалық білім саласы, оларды басқару оқу процесінің қажетті тиімділігін қамтамасыз етеді;

* Әлеуметтік тәжірибені берудің формалары, әдістері, әдістері мен құралдарының жиынтығы, сондай-ақ осы процестің техникалық жабдықтылығы;

* Оқу-танымдық үдерісті ұйымдастыру тәсілдерінің жиынтығы немесе мұғалімнің нақты іс-әрекетімен байланысты және қойылған мақсаттарға қол жеткізуге бағытталған белгілі бір іс-қимылдардың, операциялардың дәйектілігі (технологиялық тізбек) [2].

Кесте-1 Педагогикалық технологияларды меңгеру деңгейлері

Меңгеру деңгейі	Теориялық жағынан	Тәжірибиелік жағынан
оңтайлы	Әртүрлі ЖМ ғылыми негіздерін біледі, білім беру үдерісінде ТҚК қолдану тиімділігіне объективті психологиялық-педагогикалық баға (және өзін-өзі бағалау) береді.	Өз қызметінде оқыту (ТҚК) технологияларын мақсатты және жүйелі түрде қолданады, өз практикасында әртүрлі ТҚК үйлесімділігін шығармашылық түрде модельдейді.
дамушы	Әр түрлі технологиялар туралы түсінікке ие; өзінің жеке технологиялық тізбегінің мәнін негіздеп сипаттайды; пайдаланылатын оқыту технологияларының тиімділігін талдауға белсенді қатысады.	* Негізінен оқыту технологиясының алгоритмін ұстанады; * қойылған мақсатқа сәйкес технологиялық тізбектерді құрастыру тәсілдерін меңгерген; * тізбектерде әртүрлі педагогикалық әдістер мен әдістерді

		қолданады.
қарапайым	* ЖМ туралы жалпы, эмпирикалық түсінік қалыптасты; * жеке технологиялық тізбектерді құрастырады, бірақ сонымен бірге олардың сабақ шеңберіндегі мақсатын түсіндіре алмайды; * талқылаудан жалтару байланысты мәселелерді ЖМ.	* ЖМ элементтерін интуитивті, эпизодтық, жүйесіз қолданады; * өз қызметінде оқытудың қандай да бір технологиясын ұстанады; * оқыту технологиясының алгоритмінде (тізбегінде) бұзушылықтарға жол береді.

Қазіргі заманғы білім беру мектебі әмбебап білімнің, іскерліктің, дағдылардың тұтас жүйесін, сондай-ақ білім алушылардың өзіндік қызметі мен жеке жауапкершілігінің тәжірибесін, яғни білім беру мазмұнының қазіргі заманғы сапасын айқындайтын түйінді құзыреттерді қалыптастыруы тиіс. Мұғалім үшін бұл - білімді беруден балалардың белсенді танымы мен практикалық тәжірибе алуы үшін жағдай жасауға көшу. Ал оқушылар үшін - ақпаратты пассивті меңгеруден оны белсенді іздеуге, сыни тұрғыдан түсінуге, практикада қолдануға көшу. Мұғалімнің басты мәселесі - "бағдарламаны сапалы меңгеруді қамтамасыз ететін шарт ретінде оқушылардың білім беру құзыреттілігін дамытудың құралдары мен әдістерін іздеу".

Оқу процесіне дәстүрлі көзқарас мәселені сапалы шешу үшін нақты жағдай жасауға мүмкіндік бермейді: қазіргі оқушы жаңа әлеуметтік-экономикалық жағдайда өзін жайлы сезінуі керек. Мұғалімнің назары әр оқушыны белсенді танымдық және шығармашылық қызметке тартуға бағытталуы керек. Бұған мұғалімнің сценарист, режиссер, серіктес ретінде әрекет ететін белсенді ойлау дағдылары мен оқушылардың коммуникативтілігін дамыту үшін қажет жаңа технологияларды қолдану арқылы қол жеткізуге болады. Интерактивті оқытудың әртүрлі формаларына, жобалық іс-әрекетке, стандартты емес сабақтарға байланысты технологиялар ең перспективалы болып табылады [3].

Қазіргі уақытта қоғамдағы өмір үшін бұрын міндетті емес кейбір жеке қасиеттердің рөлі артты, мысалы: дамып жатқан әлемді тез шарлау, жаңа мамандықтар мен білім салаларын игеру, әртүрлі кәсіптердегі, мәдениеттердегі адамдармен ортақ тіл таба білу және тағы басқа да осындай қасиеттер "негізгі құзыреттер" деп аталды. Құзыреттілік тұрғысынан білім беру қызметінің негізгі тікелей нәтижесі негізгі құзыреттіліктерді

калыптастыру болып табылады. Мектептегі білімге қатысты негізгі құзыреттіліктер оқушылардың өз бетінше әрекет ету қабілетін білдіреді. Құзыреті: 1) тиісті мәселелерді шешуде нақты адамға немесе ұйымға заңмен, Жарғымен немесе шартпен берілетін өкілеттіктер мен құқықтар шеңбері; 2) белгілі бір білімнің, дағдылардың жиынтығы, онда адам білімді және практикалық тәжірибеге ие болуы керек. Құзыреттілігі: алған жеке және кәсіби білімдерін, іскерліктері мен дағдыларын практикалық қызметте белсенді пайдалана білу.

Құзыреттілік тәсіл:

- бірінші орынға оқушының білетін білімдерін емес, өз жұмысын ұйымдастыру қабілетін қояды;

- есте сақтау және жауап беру -бұл білімнің жинақталуы;

- мәнді дайын формуламен алмастыру - бұл дағдыларды жүзеге асыру;

- көптеген математикалық өрнектерден квадрат теңдеуді білу - дағдылардың көрінісі;

- сабақтан тыс практикалық жағдайда біліміңіз бен дағдыларыңызды қолдану – бұл құзыреттілік.

Құзыреттілік тәсілдің мәні – білім алушы тапсырманың өзі туралы білуі, жаңа тәжірибені бағалауы, өз әрекеттерінің тиімді жақтарын бақылауы керек.

Құзыреттілік - білім беру нәтижелерін дәстүрлі біліммен салыстыру: Дәстүрлі білім берудің нәтижесі - құзыреттілік білім беру нәтижесі. Ал білім - бұл адам тағайындаған ақпарат. Дағдылар дегеніміз - игерілген білім мен өмірлік тәжірибе негізінде дәл, тез және саналы түрде орындалатын практикалық және теориялық іс-әрекеттерге дайындық, олар жетілдіріліп, автоматтандырылып, дағдыларға айналады. Автоматтандыру және дағдыға айналу жолымен емес, басқа құзыреттіліктермен интеграциялау жолымен жетілдіріледі. Дағдылар - бұл автоматты түрде орындалатын әрекеттер. Әрекет әрқашан саналы және автоматты түрде орындалмайды. Құзыреттілік - бұл білім берудің тікелей нәтижесі, ол білім алушының іс-әрекет тәсілдерінің белгілі бір жиынтығын (мәзірін) игеруі негізінде айқын көрінеді.

Қазіргі кездегі басты мәселе - білімның сапалы болуы деп қарайтын болсақ, сол білім сапасын арттырудың тиімді жолы – оқыту мен білім беру жүйесінде әртүрлі технологияларды тиімді қолдану. Оқыту әдістемесі пәнін оқыту негізінде мұғалімдердің кәсіптік құзыреттіліктерін қалыптастыру тұрғысында көбінесе қолданылып жүрген оқытудың қазіргі таңдағы заманауи технологияларының бірі АКТ технологиясын қолдану өте тиімді болып табылады. Себебі, соңғы уақыттарда заман талабына сай білім беру жүйесінде күнделікті сабаққа жаңа педагогикалық технологиялар, компьютер, электрондық оқулық, интерактивті тақта қолдану жақсы нәтиже беруде. Білім беру жүйесі электрондық байланыс, ақпарат алмасу, интернет, электрондық пошта, телеконференция, онлайн сабақтар арқылы іске асырылуда. Жаңа технологияларды қолданудың ерекшелігі – оқушыларға өз бетімен немесе бірлескен түрде шығармашылық жұмыспен шұғылдануға,

ізденуге, өз жұмысының нәтижесін көріп, өз өзіне сын көзбен қарауына және жеткен жетістігіне шынайы қуана алуға мүмкіндік береді [4].

Жалпы алғанда, технология адамдардың біліктілігін арттыру және олардың қажеттіліктері мен тілектерін жеткілікті деңгейде қанағаттандыру үшін қолданылатын әртүрлі ақпарат пен әдістерді білдіреді. Бұл термин "білім беру технологиясында" пайдаланылатын әр түрлі мәтіндегі педагогикалық шығарылған кітаптарда жиі қолданылады. Білім беру технологиясы бағдарламаны әзірлеудің маңызды элементі болып табылатын оқыту шарттарымен байланысты болғанымен, оның қолданылу аясы тек осы тармақпен шектелмейді. Бағдарлама құрамына кіретін тармақтар бір-бірімен тығыз байланысты. Негізінен, білім беру технологиясы - бұл белгілі бір мазмұнға тиісті процестердегі қолдану нәтижелерін бағалау арқылы тәжірибеге енгізу бойынша жасалатын іс-шаралар. Күн сайын білім беру технологияларын тарату саласының арқасында ақпарат ағыны мен жылдамдығы артып келеді. Егер білім беру технологиялары сабақ өткізуге жоспарланған оқу және оқытушылық ортада қолданылса, тұрақты және тиімді оқытуға қол жеткізуге болады. Қазіргі уақытта білім беру технологияларын қолдану сөзсіз жағдайға айналды [5]. Сапалы білім алу үшін білім беру технологияларын пайдалану қажет.

Белсенді оқытудың мақсаты - мұғалім оқушының білім алу және жобалау мақсаттарын ашуға барынша көмектеседі. Бұл іргелі белсенді оқыту мақсаттарының айырмашылығы білім беру жүйесінің дәстүрлі мақсаттары болып табылады. Жалпы талаптарды ескере отырып белгілі бір пән сабақтарын өткізу және қалыптасу деңгейі білімгерлердің құзыреттілігін ескере отырып, біз мыналарды ұсына аламыз. Бірқатар әдістемелік ұсыныстарды іріктеу кезінде материал жас ерекшеліктерін ескере отырып жүргізілуі керек және білімгердің білімді меңгеру деңгейі қарастырылуы қажет [6]. Соңғы жылдары білім беру саласында жаңаша технологиялардың қолданылуына көбірек көңіл бөлінді. Оқу қызметінде оларды пайдалану кезінде оқу процесінде басты көңіл бөлетініміз мұғалім емес, оқушы болуы тиіс. Біріншіден, бұл оқушыға жеке оқыту және жеке адамдарға көбірек көңіл бөлу қажеттіліктерінде өз ісіне жауапты болуға мүмкіндік береді. Шет тілдік коммуникативті қалыптастыру кезінде осы технологияны қолдану оң нәтиже береді.

Қазіргі кезде ақпараттық технологияларды қолданудың тиімділігіне қарамастан, бірқатар мәселелері де бар. И.А. Вылегжанина атап өткендей, компьютерлік тестілеу технологияларын білім беру процесіне енгізу, ең алдымен, оқытушылардың консерватизмімен және олардың қазіргі заманғы ақпараттық және телекоммуникациялық технологиялар саласындағы дайындығының төмен деңгейімен, тест материалдарының сапасымен, сондай-ақ компьютерлік тестілеуді іске асыру бойынша бағдарламалық құралдарды таңдаумен байланысты проблемалармен қиындайды. Аталған проблемаларды кешенді шешу ғана компьютерлік тестілеуді білім алушылардың білімін бақылаудың жоғары тиімді құралына айналдыруға мүмкіндік береді [8].

Қарастырылған технологиялар мен олар жүзеге асырылатын бағдарламалық өнімдер өте маңызды, бірақ материалдық-техникалық базасыз оларды білім беру процесіне енгізу мүмкін емес, сондықтан оқу процесінде қолданылатын немесе қолдануға болатын негізгі технологиялық жетістіктерді қарастыру маңызды.

Қазіргі уақытта интерактивті презентация жабдықтары заманауи білім беру мекемелерінде кеңінен қолданылады. Бұл қазіргі заманғы және тиімді оқыту құралы болып табылатын интерактивті тақта туралы. Жалпы интерактивті тақта - оқытудың бірегей құралы болып табылады, ол кәдімгі мектеп тақтасының сыртқы формасы мен заманауи компьютерлердің мүмкіндіктерін біріктіреді. Түсті пайдалану көрнекі оқу материалын қабылдау тиімділігін едәуір арттырады. Интерактивті тақтаның әртүрлі динамикалық ресурстарын пайдалану мотивацияны арттырады, оқу сабақтарын қызықты етеді [7].

Оқу процесінде белсенді қолдануға болатын тағы бір технологиялық жетістік - аудиториядағы әрбір оқушының оқу материалдарын қабылдау және түсіну деңгейін талдауға, сондай-ақ аралық және қорытынды бақылау жұмыстарын жүргізуге мүмкіндік беретін интерактивті сауалнама жүйесі (кликерлер). Интерактивті сұрау жүйелерімен жұмыс келесідей ұйымдастырылады: компьютерге сигнал қабылдағышы мен мультимедиялық проектор қосылады, арнайы бағдарламалық жасақтама орнатылады, оқытушыларға мұғалімнің сұрақтарына жауап беру үшін сымсыз қашықтан басқару құралдары таратылады. Сабақ барысында оқытушы сұрақтар қояды (сұрақ экранда мультимедиялық проектордың немесе сұйық кристалды дисплейдің көмегімен көрсетіледі) және оқушылар оларға пульт батырмаларын басу арқылы жауап береді. Сауалнама нәтижелері экранда нақты уақыт режимінде сақталады және көрсетіледі. Бұл технологиялық шешімді оқу процесінде қолдану бірнеше бағытқа ие болуы мүмкін: зерттелетін материалдың мазмұнын түсінуге сауалнама жүргізу, білімді бақылаудың әртүрлі нысандарын ұйымдастыру, белгілі бір тақырып, пән және т. б. бойынша қалған білімді анықтау үшін интерактивті сауалнама жүргізу. Осылайша, қарастырылған технологиялар, бағдарламалық қамтамасыз ету және заманауи технологиялық жетістіктер, егер олар жан-жақты және жүйелі түрде қолданылса, оқу процесін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Отандық білім беруді акпараттандырудың қазіргі кезеңінің маңызды бағыты оқу процесіне қатысатын әртүрлі технологияларды біріктіруге ұмтылу болып табылады, бұл олардың оқу процесінде қолданылуына оң әсер етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Манвелов С.Г. Конструирование современного урока. – М.:Просвещение, 2002.

2. Ларина В.П., Ходырева Е.А., Окунев А.А. Лекции на занятиях творческой лаборатории «Современные педагогические технологии».- Киров: 1999 – 2002.
3. Моисеева Е.А. «Формирование ключевых компетенций учащихся на основе современных образовательных технологий».
4. Кенжебеков Б.Т. Жоғары оқу орны жүйесінде болашақ мамандардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру: пед.ғыл.докт....автореф.: 21.05.05. - Қарағанды: Е.А.Бөкетов атындағы ҚарМУ, 2005.
5. Н. Eliküçük, “Öğretmenlerin Öğretme-Öğrenme Süreçlerinde Teknoloji Kullanıma Yeterlilikleri”, M.Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü Teknoloji Eğitimi Anabilim Dalı Y. Lisans Tezi, Danışman, İstanbul, 2006.
6. Suvorova N.A. Interactive learning: new approaches/N.A.Suvorova - M., 2005.-P.167.
7. Макарова Л. Н. Применение технических средств на уроках географии // Вопросы Интернет образования. 2006. № 36. С. 28-34.
8. Устинова Т. Б. Кейс-технологии как условие активизации самостоятельной работы студентов колледжа. URL: <http://festival.1september.ru/articles/5120287>.